

Miblet til dette Formeraals Opnaaelse; thi man kan jo godt, fordi man elsker en Sag, tage fejl i Miblerne til dens Udførelse, og det forekommer mig, at den værste Feil, der blev begaaet ved Skoleloven af 1814, var den, at man fratog Forældrene den naturlige baade Ret og Pligt, de have til selv at sørge for deres Børns Undervisning. Dette er for mig det Værste, der skete ved Skoleanordningen af 1814; thi den maatte vække — og det viste sig desværre, at den vakte — en altfor stor Uegnyddighed fra Forældrenes Side overfor et saa vigtigt Spørgsmaal som Spørgsmaalet om deres Børns aandelige Opdragelse og Undervisning, idet der ved den nævnte Skoleanordning paa en Maade blev tagt til Forældrene af Almuestanden: Kom med Ederes Penge og kom med Ederes Børn, saa paatage vi os det hele Ansvar for deres Oplærelse og deres Uddannelse. Staten havde efter min Formening gjort langt bedre i at støtte de stærke Bestræbelser, der umiddelbart efter Staansbaandets Løsning, gik i Retning af ad Frivillighedens Vej at fremme Oplysningen, saa den i Stedet for at give et Paabud havde givet et Tilbud i Lighed med, hvad der nu finder Sted overfor Folkehøjskolerne. Men det Næste, som jeg beklager ved Skoleanordningen af 1814, det er hele den Maade, hvorpaa Staten paatog sig at fremme Undervisningen i Almueffolen, det er hele denne dogmatiske Lærebogs Udvikling, som desværre bidrog til, at, hvad der skulde være Børnene dyrebarest og helligst, blev til en Byrde og Kjedsommelighed for dem. Naar man nu, imidlertid staar lige overfor Spørgsmaalet om, hvad der skal gjøres til en Forandring af det nu bestaaende Skolevæsen, maa man ikke springe det Moment over, der er kommet ind siden 1814, nemlig hele den Frihedsudvikling, der kom ind ved Grundloven af 5te Juni 1849. Ved denne Frihedsudvikling vaagnebe igjen Trangen hos Forældrene til selv at sørge for deres Børns Undervisning, og Netten hertil hjemlede ved Loven af 2den Mai 1855. Jeg skal her minde om, at i de 20 Aar, vi nu have haft denne Frihed, er der oprettet ikke mindre end c. 400 private Skoler paa Landet, hvori der undervises et Antal af c. 8000 Børn. Som Forholdene nu ere, er det vanskeligt og besværligt for de Forældre, der paatage sig Ansvar for deres Børns Undervisning og Oplæring, da de jo paa en Maade skulle give Høder for at benytte denne deres naturlige Ret, idet de nemlig jo ikke blot skulle betale til den Skole, de selv oprette, og betale den Lærer, de selv anskaffe til deres Børns Undervisning; men de skulle i samme Maal som hidtil betale til den offentlige Skolelærer, hvad enten de bruge ham eller ikke. Det tror jeg er en uheldig Tilstand, og jeg vilde ønske, at man i Anledning af de mange Klager, som nu indkomme fra Lærerne i Statskolen med Hensyn til deres daarlige Lønningssilkbaar — hvilket jeg imidlertid langt fra finder berettigede

ifær for de Lærere, der have reglementeret Løn —, vilde gribe Leiligheden til at komme ind paa at ordne dette Spørgsmaal, idet jeg da vilde ønske det ordnet derhen, at Lønningen, efterhaanden som de offentlige Skolelærerembeder blive ledige, bliver fastsat i Skolepenge, saaledes at Lærerne faae Løn, eftersom de have Arbejde til, og at de Forældre, som ikke benytte den offentlige Skole, og som ikke have Etne til selv at sørge for deres Børns Undervisning, maa faae Afgang til enten helt eller delvis af Statskassen eller Kommuneskassen at erholde de Mibler, som ere nødvendige dertil, uanset hvilken Skole de søge, thi det maa være Forældrenes egen Sag, hvor og paa hvilken Maade de vilde have deres Børn underviste. Dette er for mig det mest Paatrængende og Nødvendige for Diebliffet, thi det er min Overbevisning, at der derved vil aabnes en Konkurrence mellem det offentlige og private Skolevæsen, som vil blive naturlig og til Belsignelse for Folkeoplysningen i det Hele taget. Da der ikke foreligger noget Forslag til en Reform, skal jeg ikke komme nærmere ind paa de Spørgsmaal, som her have været omtalte, men da den høitærede Minister har udtalt sin Anerkjendelse af et lille Skrift, som er udgivet af „Bestyrelsen for Danmarks Landsbylærerforening“ og omdelt paa vore Pladser, idet han udtalte, at det indeholdt smukke, gode og funde Tanker, saa skal jeg minde om en Ytring, som staar Side 24 og som er forekommet mig at være en noget flot Ytring. Det hedder nemlig med Hensyn til den nuværende Kaldelsesmaade, „at mangen dygtig Mand forbigaa, fordi han savner et vindende Ydre, en smidig Optreden og har Ulyst til for Bindings Skyld at synge med de Fugle, som han i et givet Diebliff er iblandt“. Jeg tænker, at de Fugle, som der her er Tale om, ere Sogneraadene, thi det er jo dem, der have Indstillingsretten, men hvorledes ere da de nuværende Sogneraad sammensatte? Det er jo en bekendt Sag, at $\frac{1}{2}$ af de mest intelligente Mænd i Sognet, $\frac{1}{3}$ af de Østbesfattede har det i sin Magt at kunne besætte de fleste Pladser i Kommuneraadet. Da disse Udtalelser nu af den høitærede Minister have faaet det Skudsmaal, at de hvile paa et sundt og rigtigt Grundlag, saa maa det for os være et Fingerpeg om, at vi enten maa søge at faae en anden Valgmaade til Sogneraadene — idet det jo, som sagt, ligger i Sogneraadets Haand, hvem det vil indstille til Kommunelærer — eller ogsaa maa søge at faae Forholdet forandret derhen, at Kommunens Beboere virkelig faae — hvad de nu ikke have — Indflydelse paa Besættelsen af deres Skolelærerembeder, thi den Indflydelse, som Kommunens Beboere nu gennem Sogneraadet have paa Embedets Besættelse, er mere et Skin end en Virkelighed. Jeg skal indskrænke mig til disse saa Bemærkninger.